

ΕΒΔΟΜΑΣ

ΗΤΟΣ Α' 1884

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

5 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ ΑΡΙΘ. 23

Η ΧΟΛΕΡΑ ΤΟΥ 1854.

Επιτομή επί σελ. 170.

Και ἐν τούτοις αἱ Ἀθηναὶ ἔμειναν ἀλώβητοι. Τὸ μίasma εἶχε προχωρήσει μέχρι τῶν προθύρων τῆς πόλεως, ἀλλ' εἰς τὴν πόλιν δὲν μετεδόθη. Κατὰ τὴν πληροφορίαν, μάλιστα ἰατροῦ διακκριμένου, ὑπαξιωματικῆς τῶν ἐπίπτων ἀγγελιοφόρων, οὗς ἡ κυβέρνησις εἶχε θέσει εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ἐπιτελείου τοῦ στρατοῦ τῆς κατοχῆς, ἀσθενήσας εἰσῆχθη εἰς τὸ ἐν Ἀθῆναις στρατιωτικὸν νοσοκομεῖον καὶ ἀπεβίωσε μὲ ὅλα τὰ συμπτώματα τῆς ἀσιατικῆς χολέρας. Καὶ ὅμως οὐδεὶς ἄλλος ἐκ τῶν νοσηλευομένων ἀσθενῶν προσεβλήθη ἢ ἐπάθεν.

Ἡ ἐπιδημία εἶχεν ἐκλίπει ἐν Πειραιεὶ πρὸ ἐνὸς καὶ ἡμισίου μηνός. Ὁ κίνδυνος ἐφαίνετο παντελῶς ἀποσαθῆναι. Αἱ προσκαίρως τηρηθεῖσαι αὐστηραὶ παραγγελιαὶ τῆς ὑγιεινῆς παρημελήθησαν καὶ οἱ Ἀθηναῖοι καθησυχάσαντες ἀνέλαβον τὸν συνήθη βίον, ἀσχολούμενοι εἰς τὴν προσδοκίαν τῆς ἐκθάσεως τοῦ κατὰ τὴν Κριμαίαν αἱματηροῦ πολέμου καὶ εἰς τὰς ζωνρὰς διαμάχης τῆς μικρολόγου ἐσωτερικῆς πολιτικῆς.

Πρόεδρος τῆς κυβερνήσεως ἦτο τότε ὁ Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος, ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν, ἔχων συνυπουργοὺς τοὺς Ῥήγαν Παλαμῆδην ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν, Δ. Καλλέργην ἐπὶ τῶν στρατιωτικῶν Γ. Ψύλλαν ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως, Π. Ἀργυροπούλου ἐπὶ τῶν οικονομικῶν, Κ. Κανάρην ἐπὶ τῶν ναυτικῶν καὶ Α. Λόντον ἐπὶ τῆς δικαιοσύνης. Σύμπτωσις ἀξιοπεριεργος ἦτο ἡ ἐξῆς ἡ πρωθυπουργὸς Μαυροκορδάτος προσκληθεὶς ἐκ τῆς Ἑσπερίας ν' ἀναλάβῃ τὰς ἡνίας τοῦ Κράτους, ἠναγκάσθη νὰ ὑποστῇ καθάρσιν ἐν Μελίτῃ, διότι ἐντὸς τοῦ ἀτμοπλοίου, δι' οὗ ἐταξείδευε συνέβησαν κατὰ τὸν διάπλου κρούσματα χοληρικά.

Ἐτερος κακὸς οἰωνὸς ἦσαν αἱ πυρκαϊαὶ. Κατ' Αὐγουστον μὴν ἀπετεφρώθη τὸ βασιλικὸν τυπογραφεῖον, κατὰ τὰ μέσα δὲ τοῦ Νοεμβρίου τὸ Βουλευτήριον ἐγένετο παρανάλωμα τοῦ πυρός. Ὅτε βραδύτερον συνεκλήθη ἡ βουλὴ, οἱ πατέρες τοῦ ἔθνους ἠναγκάσθησαν νὰ συνεδριάσωσιν εἰς μίαν τῶν πτερυγῶν τοῦ Πανεπιστημίου, προσωρινῶς ὀρισθεῖσαν ὡς βουλευτήριον.

Ἄλλα τὸ χειρίστον τῶν προγνωστικῶν ὑπὸ ἐπιστημονικὴν ἐποψὴν ἦτο αἱ διαθέσεις τοῦ καιροῦ. Τὸ θέρος ὑπῆρξε λίαν εὐμετάβολον καὶ ἀκατάστατον, συχνάκις ἐπνεον νότιοι καὶ ὑγροὶ ἀνεμοὶ. Τὸ φθινόπωρον ἐπῆρχετο βροχερὸν καὶ θυελλώδες. Ἡ νοσηρὰ ὑγρασία παρεσκευάζε εἶδαφος

γόνιμον πρὸς ἀνάπτυξιν πάσης ἐπιδημίας. Αἱ ἀπλοῖκαὶ ἐφημερίδες πρέβλεπον ἐσοδειαν καλήν. Φεῦ! εἰς μόνον τὸν Χάρωνα ἔφερον ἀφθονον ἐσοδειαν τὸ ἀπαίσιον ἐκεῖνο ἔτος.

*

*

Ἀμφίβολον ἀκόμη ἀπομένει πῶς μετεδόθη ἡ ἐπιδημία. Οἱ πλείστοι ἀποκλίνουσιν ὑπὲρ τῆς γνώμης ὅτι τὸ μίasma εἰσῆχθη ἐκ Σύρου, βασιζόμενοι εἰς τὸ ἐξῆς περιστατικόν. Ἐκ τῆς νήσου ταύτης ἀπεστάλη κιβώτιον περιέχον τὰ ἐνδύματα ἀτόμου, τινὸς ἀποβιώσαντος ἐκ χολέρας πρὸς τὴν ἐν Ἀθῆναις διαμένουσαν οἰκογένειάν του· ἡ οἰκογένεια παρέδωκε τὰ ἐνδύματα ταῦτα πρὸς καθάρισμόν εἰς μίαν πλύστριαν, ἣτις προσεκάλεσε καὶ ἑτέραν ὁμότεχόν της νὰ τὴν βοηθήσῃ. Αἱ πρῶται προσβλήθεισαι ἐκ τῆς ἐπιδημίας ἦσαν ἀκριβῶς αἱ δύο αὗται γυναῖκες.

Ἰποπτα κρούσματα ἀνεφάνησαν ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ Σεπτεμβρίου. Γενομένης νεκροφίας εἰς τέσσαρας ἀποβιώσαντας, οἱ ἰατροὶ ἀνεύρουν σημεῖα ἐπιφοβῶ. Τὴν 29 Σεπτεμβρίου προσεβλήθη γυνὴ πεντηκοντοῦτις, κατοικοῦσα ἐν τῇ ὁδῷ Λυσικρατους. Τὰ συμπτώματα τῆς ἀσιατικῆς χολέρας ἐφάνησαν ἐν αὐτῇ μᾶλλον ἐκδηλωμένα, ἀλλ' ἡ νόσος ἦτο ἡπίας φύσεως, διότι ἡ ἀσθενὴς ἴαθη.

Ἡ ἐπιδημία ἔμεινεν εἰς κατάστασιν ἐπιπάσεως ἐπὶ τινὰς ἡμέρας. Τὴν 12 Ὀκτωβρίου προσβάλλονται καὶ θνήσκουσι γυνὴ τις κατοικοῦσα ἐν τῇ ὁδῷ Νίκης καὶ εἰς ἀνήρ κατοικῶν ἐν Γερανίῳ· δύο ἕτερα κρούσματα γίνονται τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ εἰς τὰς παρόδους τῆς ὁδοῦ Ἀθηνᾶς. Μέχρι τῆς 15 τοῦ μηνός ἀριθμοῦνται δέκα κρούσματα. Τὴν 16 ἐκρήγνυται ὀρμητικῆ.

Μεταξὺ τῶν θανόντων ἀναφέρονται ὀνομαστὶ ὁ βιβλιοπώλης Βλαστός, ὁ δικηγόρος Λεβυθῆς, ὁ βουλευτὴς Ἀγρινίου Καστανᾶς, ἡ σύζυγος τοῦ ἐπικαταλυματιοῦ Φωτιάδου, ἡ ἀδελφὴ τοῦ ἱατροῦ Ἀγγελοπούλου, εἰς στρατιωτικὸς φαρμακοποιός.

Ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν Ῥήγας Παλαμῆδης ἐξέδωκεν ἐγκύκλιον περιέχουσαν ἰατρικὰ παραγγέλματα καὶ συνιστώσαν εἰς τοὺς πολίτας, διαίταν. Ἐδημοσίευσεν παρομοίαν προκήρυξιν καὶ ὁ νομάρχης τῆς πρωτευούσης Πεσταλῆς. Ἐπίσης ὁ ἰατρὸς Σοφιανόπουλος ἐδημοσίευσεν ἰατρικὰς παραγγελιας πρὸς τοὺς πολίτας.

Ἀπεριγράφτος εἶναι ὁ τρόμος ὑφ' οὗ κατελήφθησαν πάντες καὶ ἡ ἐπικρατήσασα ταραχὴ. Ἡ φυγὴ ἦτο γενικὴ, εἰς διάστημα τριῶν ἡμερῶν ἡ ἀστυνομία ἐξέδωκε 12-000 διαβατήρια! Πλείστα δασαὶ οἰκογένεια ἀπῆλθον πανοικεὶ καταλιποῦσαι τὰς ἐστίας των καὶ τὰ ὑπάρχοντά των. Παντα-

χοῦ ἐφαίνοντο φυγάδες περίτρομοι. Οἱ φοιτηταὶ ἀπεχώριζον οἱ ἴδιοι τὰς στρωμάδας καὶ τὰ κλινοσκεπάσματα τῶν διότι ἀγχοφόροι δὲν εὐρίσκοντο.

Ἄνηλεεὶς καὶ ἀπληστοὶ ἐδείχθησαν οἱ ἀμαζηλάται. Τὸ ἀγώγιον μιᾶς ἀμαζῆς μέχρι Πειραιῶς ἔφθασε μέχρι 150 δραχμῶν διὰ μακροτέρας ἀποστάσεις οἱ πολῖται ἠναγκάζοντο νὰ πληρώνωσι καὶ μέχρι 300 δραχμῶν.

Πλείστοι κατέφυγον εἰς Πειραιᾶ καὶ τὰ πλησιώτερα χωρία. Οἱ πενήστεροι κατέφυγον καὶ διεσπάρησαν εἰς τὸν Ἐλαιῶνα, κατασκηνώσαντες ἐν ὑπαίθρῳ. Ἡ ἐπιδημία ἐπέσκηψεν εἰς τὰ χωρία Ἀμαρουσίου καὶ Κηφισίου. Διεδόθη ὅτι ἐγένοντο κρούσματα καὶ εἰς Μέγαρον ἀλλ' ἡ φήμη ἦτο ψευδής.

Οἱ κάτοικοι τῶν λοιπῶν χωρίων φοβηθέντες συνέστησαν αὐτεπαγγέλτως ὑγειομικὰς ζώνας καὶ ἀπεδίωκον τοὺς φυγάδας διὰ πυροβολισμῶν.

Διωρίσθησαν διευθυντῆς τοῦ ἐν Ἀθῆναις νοσοκομείου τῶν χοληριῶντων ὁ Ἄγιος Παρτελεῆμων ὁ ἰατρὸς κ. Βουσαῆς, ἐπιτηρητικὸς ἰατρὸς τῶν περιχώρων ὁ ἰατροσύνεδρος κ. Δ. Βενιζέλος, τοῦ προκατεῖου Νεαπόλεως ὁ ἰατρὸς κ. Κόνσολας, τῶν χωρίων Ἀμαρουσίου καὶ Κηφισίας ὁ ὑγειονομικὸς ἰατρὸς κ. Γρυπάρης.

Περὶ τοῦ τελευταίου τούτου διηγούνται ὅτι καταληφθεὶς ὑπὸ πανικοῦ ἀπέφσυγε προσκαλούμενος νὰ μεταβαίνῃ πρὸς ἐπίσκεψιν χοληριῶντων. Πρὸς τοὺς προσερχομένους ἀπήντα στερεοτύπως: «Ἐλελίφασκαν ἐλελίφασκαν!» καὶ: «Τρίβετέ τον κ' ἔφθασα.» Ἐννοεῖται ὅτι αἱ ἐντρίψεις διήρκουν μέχρις οὗ ὁ ἀσθενὴς ἀπεβίωσεν, χωρὶς νὰ φανῇ ὁ ἰατρὸς. Ἐν τασούτῳ αἱ λακωνικαὶ θεραπευτικαὶ παραγγελιαὶ τοῦ ἀπέμειναν παροιμιώδεις.

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω ἰατρῶν διορίζονται δημοτικοὶ ἰατροὶ, εἰς τοὺς ὁποίους προστίθενται κατόπιν καὶ ἄλλοι. Ὁ νομοῖατρός κ. Δ. Ὀρφανίδης προσφέρει ἀόκνως τὰς ὑπηρεσίας του. Μετὰ τοῦ αὐτοῦ ζήλου ἐργάζονται καὶ οἱ βασιλικοὶ ἰατροὶ κκ. Λινδερμάγερ καὶ Κωστῆς καὶ ὁ πολλὰς τῆ πόλεως παρασχῶν ὑπηρεσίας ἰατρὸς Πάλλης.

Συνέστη ἐπιτροπὴ ἐξ ἐγκρίτων πολιτῶν ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ κ. Ν. Κωστῆ βασιλικοῦ ἰατροῦ πρὸς συλλογὴν ἐράνων καὶ περιθαλψιν τῶν ἀπόρων ἀσθενῶν. Ἡ φιλαθροπία τῶν πολιτῶν δὲν καθυστέρησε καὶ πολλοὶ κατέβαλον σημαντικὰ ποσά. Συγκινητικὴ ἦτο ἰδίως ἡ γενναιοδωρία τῶν βασιλέων Ὁθῶνος καὶ Ἀμαλίας οἵτινες ἐπανεὶλημμένως προσήνεγκαν ἐλευθερίου δωρεὰς ὑπὲρ τῶν πασχόντων.

Τὸ ἐπίσημον δελτίον σημεῖοι τὴν 19 Ὀκτωβρίου κρούσματα 18 καὶ ἀποβιώσεις 7, τὴν 20 κρούσματα 10 καὶ ἀποβιώσεις 5,

την 21 κρούσματα 14 αποβιώσις 8. Τη 24 σημειούνται 3 κρούσματα και αποβιώσεις 3. 'Αλλ' οι αριθμοί ούτοι είνε πολύ κατώτεροι των πραγματικών.

Μεταξύ των αποθανόντων αναφέρονται 6 αντισυνταγματάρχης Χ. Τσαγκαρόλας, ή κυρία Ράμφου, ή Χ. Δεμερτζής, ή διδάσκαλος τής Γαλλικής Σαρδέλλης, ή μήτηρ του καθηγητού Ψαρά, ή σύζυγος του ταμίου Χρυσούλη, ή σύζυγος του πρώην προέδρου τής Γερουσίας Α. Δηληγιάννη, ή κτηματίας Δουκας Πύρρος, ή ταγματάρχης του πυροβολικού Αξελός.

Πλείστα των εκδηλούμενων τότε εφημερίδων διεκόπησαν. Κατά τας πρώτας ημέρας τής επιδημίας έπαθε κυρίως το β. τμήμα τής πόλεως. Τά πλείστα των κρουσμάτων συνέβησαν εις τας οδούς Λέκκα, Χρισσοπηλαιωτίσσης, Καλαμιώτου, Ρόμβης, και Θησέως. Έπειτα και το Α' τμήμα, άλλ' ολιγώτερον.

Πάντες σχεδόν οι πολίται πάσχουσιν εκ βορβορυγμών, ναυτιάσεων, εμέτων και εξ αλγεινής συνθλιπτικής αισθήσεως επί του ύπογαστρίου.

Από τής 28 του μηνός ή επιδημία αρχίζει να επιτείνεται. Το δελτίον σημειοί καθ' έκαστην 8-10 κρούσματα μετ' αναλόγων αποβιώσεων.

Ός να μη ήρκει δε ή φοβερά μαστίξ, ή θεομηνία εκδηλούται και άλλως. Σφοδρότατη λαίλαψ ενάκηπται εις την πόλιν την 31 Οκτωβρίου μετ' αργαίου υετού και κεραυνών, εξ ών φονεύονται τρία άτομα.

Την 3 Νοεμβρίου σημειούνται 20 κρούσματα. Αποθνήσκουσιν ή επίσκοπος Ανδρου Προκόπιος, και ή βουλευτής Κυνουρίας Κοντάκης.

Οι πολίται εξακολουθοῦσι φεύγοντες, αλλά πολλοί διαφεύγοντες την Σκύλλαν περιπίπτουσιν εις την Χάρυβδι. Την Αττικήν και τας όμόρους επαρχίας μαστίζει απηνώς ή ληστεία· ή καθηγητής κ. Στρούμπος και άλλοι τινες μεταβαίνοντες επ' άμαξης εις Μέγαρα, συλλαμβάνονται καθ' όδον και γυμνούνται υπό ληστρικής συμμορίας.

Από τής 10 Νοεμβρίου ή επιδημία δεινούνται φρικτώς. Την ημέραν εκείνην σημειούνται κρούσματα 42 και αποβιώσεις 29. Την 11 γίνονται 40 κρούσματα και 20 θάνατοι. Μεταξύ των αποθανόντων την ήμέραν ταύτην είνε και ή άσείμνητος διδάσκαλος του γένους Γεννάδιος.

Η φοβερά αύξησης προχωρεί. Την 12 τ' κρούσματα είνε 80 και οι θάνατοι 24· την 13 τ' κρούσματα 109 και οι θάνατοι 47, την 14 τ' κρούσματα 128 και οι θάνατοι 64. Σημειώτεον δε ότι κατά τας τελευταίας ταύτας ημέρας ή πληθυσμός τής πόλεως επαισθητώς ήλαττώθη ένεκα τής γενικής φυγής.

Φρικτώς μαστίζεται ιδίως από τής 7 Νοεμβρίου το Δ' τμήμα τής πόλεως, εις το όποιον μέχρι τότε ή επιδημία δεν είχαν άναπτυχθή μεγαλως. Εις την όδον Άδριανού, εις τας παρόδους του Άγίου Φιλίπ-

που, εις τας συνοικίας Βλασσαρού και Άγιων Αποστόλων εις τας περίεξ του Θησίου ή θαύσης είνε τρομακτική.

Πολλούς επισήμους πολίτας έθέρωσεν κατά τας φοβεράς εκείνας ημέρας ή επιδημία, ήτις οὐδ' αὐτῶν των ευπόρων τάξεων τής κοινωνίας εφείσθη. Μεταξύ των θανόντων καταλέγονται ή εισαγγελεύς του Άρείου Πάγου Σωμάκης, ή Αναγνωστόπουλος, λείψανόν τής Φιλικής Έταιρίας, ή πρώην νομαρχίας Θησείδ ή Κύπριος, ή έλληνοδιδάσκαλος Ίω. Θετταλός, ή πρώην βουλευτής Σκούρου Άντωνιάδης, ή εν τῷ Πανεπιστημίω καθηγητής τής Φιλολογίας Βενθόλος, ή ειρηνολογίας Χρ. Ματουκας, ή δικηγόρος Ρεβίνης, ή φαρμακοποιός Πιπίνος, ή καταλυματίας Τυπαλδος, ή σύζυγος του ύποδιοικητού τής Στρατιωτικής Σχολής και άλλοι πολλοί.

Έπικρατοῦσι θερμοί νότιοι άνεμοι, διαρκείς επίμονοι. Ο Ζαλοκώστας εις τον ώραϊόν έλεγον εν αφιέρωσεν εις την μνήμην των θυμάτων γραφεί.

Τρέμει πάντες! δνότος φυσά· το κακόν πλειονάζει. Πόλεμος είνε και σκότος τυρλόν ή επίβουλο· νόσος. Οπουδού κναυγον προφυλάξεις και νοσε· έπισήμη.

Οι πολίται εν τῇ ταραχῇ του τρόμου δεν ειζεύρουσι που ν' αποδώσῃ την επίτασιν του κακού. Οι ευσθεότεροι διενεργούσι λιτανείας εις τας οδούς. Τινες των εφημερίδων αποδίδουσι την δεινότητα τής επιδημίας εις την κακήν ποιότητα του οίνου, εις τον όποιον οι οινοπώλαι αναμιγνύουσι νεογενές γλυκος, και εις την χρῆσιν των φυτικών υσίων. Προτρέπουσι δε τήν άστυνομίαν να άπαγορεύση την πώλησιν του μούστου και των λαχάνων, των πράσων και των δαυκίων.

Παύεται ή δήμαρχος Αθηναίων Κόνιαρης και αντικαθίσταται διά του δημαρχικού παρεδρου Γαλάτη. Ο διευθυντής τής άστυνομίας Τσοῦχος προσβάλλεται υπό χολέρας, και αντικαθίσταται υπό του Α. Καλού, γραμματέως του ύπουργού συμβουλίου. Παύονται επίσης πολλοί υπάλληλοι φορηθέντες και έγκαταλιπόντες την θέσιν των.

Ο πανικός επιτείνεται, και αυτοί οι μάλλον θαρραλέοι αποδειλιώσι. Το εν τρίτον των άπομεινάντων κατοίκων άπέρχεται εν σπουδῇ εκ τής πρωτευούσης.

Άπειρος κόσμος συρρέει εις Πειραιά· θέλουσα να διευκολύνη την άραιώσιν ή κυβένησιν, επειδή τότε τα μέσα τής συγκοινωνίας ήσαν λίαν περιωρισμένα, διαθέτει εν πολεμικών άρμόβλιον διά να μεταφέρει οικογενείας εις Ύδραν, Σπέτσας και Ναύπλιον. Το αυτό πράττει και ή ναύαρχος του εν Πειραιά γαλλικού στόλου Barbier de Tinan.

Και αυτός ή στρατός άραιούται. Το πεζικόν πέμπεται και κατασκηνού εκτός τής πόλεως, το ιππικόν μεταβαίνει εις Ηράκλειον και Κουκοβάνας.

Πένθιμος και φρικτή είνε ή θέα τής πόλεως· πανταχού βασιλεύει ερήμωσις και κητέφρα στυγή. Η δημόσια ύπηρεσία παρέλυσεν, άταξία και σύγχυσις επικρατεί εις τας δημόσια γραφεία και καταστήματα. Αι πλείστα των οικίων είνε κει-

κτισμένοι ένεκα τής φυγής ή του θανάτου των κατοίκων εν αύταις. Αι όδοι είνε έρημοι. Τα εργαστήρια, τα έμπορικά καταστήματα, τα παντοπωλεία και αὐτή ή αγορά έκλεισαν. Ουδαμού εῦρίσκει τις ν' αγοράση τα χρεϊώδη. Και αυτός ή άρτος είνε σπάνιος.

Η διεύθυνσις τής άστυνομίας από τής 13 Νοεμβρίου είχε προκηρύξει διά τυμπανοκρουσίας ότι τα οίναπωλεία και μαγειρεία θα κλειώνται από τής 7 εσπερινής ώρας και ότι δεν επιτρέπεται να περιφέρονται εις τας οδούς οι πολίται από τής 8 και πέραν. Το άλλόκοτον και άδικαιολόγητον τουτο μέτρον, συντέθει τα μέγιστα, ως ήτο έπόμενον, εις την επαύξησης τής άθυμίας και τής φρίκης και την κατάπτωσιν του ήθικου θάρρους των πολιτών.

Ίδου πῶς περιγράφει την κατάστασιν τής πόλεως αὐτόπτης μάρτυς, καθ' ἑαυτῆς ήμέρας ήζατο δεινουμενη ή επιδημία.

Το σύνθημα των πολιτών ως άστραπή από στόμα εις στόμα περῶ το· σωζέτω έκαστος έκαστον. Και ιδού εφημούνται αι Αθήναι του Θησέως. Ο στρατός σιωπηλός με τα όπλα εις τους βραχίονας εξέρχεται τής πόλεως. Ο ήλιος αὐτός ώχρος άκουμβά εις την δάχιν του Ύμηττου· σύννεφα τινά ακίνητα κατηφῆς και ή ούρανός εμπροσθεν του έχει άπασα ή φυτις σχεδόν εκπληκτός μένει· δεν πνέει άνεμος, φύλλον δένδρου δεν ασειεται· θερμότης τις πνιγηρά και άηδῆς περιέχεται εν τῇ ατμοσφαιρά, τ' α πτηνά φεύγουσιν τον τόπον του θανάτου. Αποσύρονται σχεδόν άπασαι αι άρχαι.

Μόνος ή βσιλεύς Όθων μετ' τής βασιλείσσης Αμαλίας μένει, οι πρεσβεις των μεγάλων δυνάμεων, τινες των ύπουργών μας, οι δημότικοι ιατροί και ολίγοι έκαστοντάδες άξιοτιμών πολιτών, οι δε λοιποί νεκροί, ψυχοραγούντες και άρρωστοί ήσαν.

Η πόλις των Αθηνών, αὐτή ή πραγματική πρωτεύουσα τής Ανατολής· φαίνε-άλλη Πομπηία, εις τας οδούς τής οποίας άλλοτε περιπατούν άνθρωποι. Τα εργαστήρια, μαγαζέτα, παντοπωλεία, καφενετα και αὐτά τα παράθυρα των οικίων ήσαν κλεισμένα. Αλλ' οι εν Αθήναις ολίγοι επιζώντες πολίται στερούνται άρτου και κρέατος.

Τῷ όντι ή στέρησις αὐτή των τροφίμων ήτο άπελπιστική. Οι πλείστοι των κρεωπωλῶν ειχον φύγει, το αὐτό έπραξαν και οι παντοπώλαι. Έδῆσεν να λάβρη έκτακτα μέτρα ή άστυνομία και διάρρηξι κλητήρας όπως σφάζωσι και πωλῶσι τα ζῶα. Αλλ' οι κλητήρες τής διοικητικής άστυνομίας ουδέποτε διεκρίθησαν επί ευγένεια αισθημάτων και τινες εξ αὐτῶν αισχρῶς έπωφελοῦμενοι εκ τής κοινῆς συμφορῆς διένεμον και τά βούλησιν το κρέας αντί τιμῆς υπέρργου.

Την 17 ηνάγκασε διά τής βίας τους παντοπώλας να ανοίξωσι τα εργαστήρια των. Οι παντοπώλαι έδειξαν διαγωγήν ήδελυράν ένεκα τής άπληστίας των. Η συνείδησις των ήτο μάλλον άκαθαρός και αὐτῆς τής άμόργης των πιθων των. Την όρῶζαν το μαλ-

λον καταναλισκόμενον εδωδόμενον επώλουν προς δραχμάς 2 την όκταν, τον άρτον, εθηνότατον τότε προς λεπτά 60, το έλαιον προς δραχμάς 2 50.

Ένεκα τής σπάνεως των τροφίμων και τής πλεονεξίας των πωλητῶν οι ταλαίπωροι κάτοικοι του άστεως ήπειλούντο υπό λιμού. Και όμως ή τότε μητροπολίτης Νεόφυτος ενήμισε πρέπον δι' έγκυκλίου του αναγνωσθείσης απ' έκκλησίας να συστήση εις το παρμίον του έγκρατεία!

Αλλως όμως ή ποιμενάρχης ούτος εφανη νουνεχής. Επειδή από τής 15 Νοεμβρίου ήρχιζεν ή νηστεία των Χριστουγέννων, έδωκε την άδειαν εις τους πιστούς ένεκα τής έκτάκτου περιστάσεως να καταλύωσι όλα τα πασχάλια εδωδιμα, φοβόμενος και δικαίως μήπως ή κάτανάλωσις των νηστιαίων ήθελε συντελέσει εις την επίτασιν τής επιδημίας.

Την 14 Νοεμβρίου έφθασεν ή επιδημία εις το υπέρτατον αὐτῆς όριον. Από τής ήμέρας εκείνης αρχίζει βαθμιαία ύφρσις. Το έπίσημον δελτίον σημειοί την 15 κρούσματα 111 και αποβιώσεις 54, την 16 κρούσματα 66 αποβιώσεις 56, την 17 κρούσματα 34 αποβιώσεις 43, την 18 κρούσματα 22 αποβιώσεις 22, την 19 κρούσματα 20 αποβιώσεις 26, την 20 κρούσματα 15 αποβιώσεις 20, την 21 κρούσματα 8 αποβιώσεις 16. Μεταξύ των αποθανόντων κατά τας τελευταίας ταύτας ήμέρας ήτο και ή Π. Βαλτινός λοχαγός τής φάλαγγος και ή Χατζή Στεφανής πράξενος τής Ελλάδος εν Βηρυττώ. Μέχρι τής 20 οι θανόντες από τής αρχῆς τής επιδημίας υπολογίζονται εις χιλίους, κατά τα δελτία. Είνε βέβαιον όμως ότι άπεκρύπτετο επίτηδες ή αριθμώστων θυμάτων, όπως μή έκφοβίζηται το κοινόν. Κατά την διαβεβαίωσιν αξιοτιμου και φιλαλήθους ιατροῦ εν μιά και μόνη ήμέρα κατά την περίοδον τής μεγάλης θραύσεως τα θυματα άνήλθον εις 306!

Το γυναικείον φύλον ιδίως έπαθε σκληρῶς. Τα δύο τρίτα περίπου του όλου αριθμού των θυμάτων άνήκον εις το θηλυγένος. Η ύπηρεσία τής ταφῆς των νεκρών, ένεκα άνεπαρκῶν χειρῶν εγένετο κίεσιτα. Και αυτοί οι νεκροπάται καταληφθέντες υπό πανικού ειχον φύγει, μετ' πολλῆς δε δυσκολίας και επί άδρά άμοιβῇ εύρέθησαν αντικαταστάται αὐτῶν και νεκροφόροι. Τα άκαίσιμα φορητῆα άμαξία περιήρχον την πόλιν· εις αὐτά έρίπτοντο χυδῆν οι νεκροί και μετεκμιζόντο εις το νεκροταφεϊον. Αλλ' οι μουσσοί εκείνοι λειτουργοί του θανάτου αναλήγῃ προς την συμφοράν μετήρχοντο μετ' αὐθαδως πλεονεξίας το φρικτόν αὐτῶν επαγγελμα και δεν συγκατέτιθεντο να παραλάβωσι τα πτώματα προς ταφήν ειμη επί άμοιβῇ πληρωτέα, πολλάκις δε έδῆσε δι' άπορους οικογενείας να καταβάλωσι τα έξοδα οι εύπλαγγνοί γείτονες. Σπανίως εγένετο κηδεία μεμινωμένη εις ίερούς άπήγγελλον εν τάξει ψιθυρίας τας νεκρωσίμους ευχάς και τά πτωματάκατα στιβάδας έρίπτοντο εντός των εκ των προτέρων άνωρυγμένων λακκών, καλύπτομενα δι' ασθέστου.

Υπηρεσία διαωργανισμένη περιθάλλεως δεν ύπήρχεν. Οι ιατροί δεν έπήρχον, νοσοκομοί δε δεν εύρίσκοντο διόλου. Τρεῖς άδελφοί του Έλέους Γαλλίδε διατρίβουσαι τότε εν Αθήναις προσήνεγκον αὐθόρμητος την συνδρομήν αὐτῶν, δούσαι το παραδειγμα σπανίας αυταπαρησείως και επισπασάμεναι την ανέκφραστον ευγνωμοσύνην των οικογενείων, ών τους ασθενείς περιέθαλψαν.

Φρικαλέαι και άξια ιδιαιτέρας αναγραφῆς είνε αι γενομεναι εν τῷ Στρατιωτικῷ Νοσοκομείω σκηναί. Το κατάσταση τουτο διηυθνετο τότε υπό ικανού και διακεκριμένου στρατιωτικού ιατροῦ, δατις μετ' αζήλου παρέσχε πολυτιμους ύπηρεσίας εις τον στρατόν κατά τας άποφοδας εκείνας ήμέρας. Αλλά το εν τῷ νοσοκομείω προσωπικόν, έλλιπές εν και πρότερον, εγένετο έλλιπέτερον και άνεπαρκέστατον μετ' την έκρηξιν τής επιδημίας. Αδύνατος εξ άλλου ήτο ή έγκαιρος προμήθεια των θεραπευτικῶν μέσων ένεκα τής έπληθούσης ως εκ του πανικού παραλίσεως και άποσυνθέσεως τής δημόσιας ύπηρεσίας. Οτε ή επιδημία έπετάθη, ή αριθμώσ των νοσηλευομένων εν τῷ Στρατιωτικῷ νοσοκομείω ασθενῶν ύπήρξεν υπερόγκος. Ολοι αι αϊθουσαι ήσαν πλήρεις· όλοι αι κλίνας κατελημμέναι. Και ειχε χαρακτήρα οξύτατον ή νόσος εκεί. Πολλάκις πριν τελειώση ή ιατρῶς την έπιθεώρησιν μιᾶς αϊθούσης, το εν πέμπτον των εν αὐτῇ ασθενῶν απέθησκαν.

Ο διευθυντής και οι ύπ' αὐτόν ιατροί ήναγκάζοντο να έκτελῶσιν έργα νοσοκομίων. Καιρός προς καθαριότητα δεν ύπήρχε ούτε προσωπικόν έπαρκές προς τουτο· διό φρικτόν ιδεῖν! τα πατώματα των αϊθουσῶν έκάλυπτοντο υπό στρώματος πυκνοῦ και άηδῶς συνισταμένου εκ των έμέτων και των λοιπῶν άκαθαρισῶν των χολεριώντων. Προς πλῆσιν και καθαρισμόν του εδάφους, επειδή σφάθρα δεν ύπήρχον ή δεν έπήρχον, ήναγκάσθη ή διευθυντής και οι προστεθέντες εις το προσωπικόν δέκα Γάλλοι νοσοκομοί να μεταχειρισθῶσι καλαία τινά κλινοσκεπάσματα. Και όμως, άπιστευτον άληθῶς, το δημόσιον κατελόγισεν εις βάρος του διευθυντοῦ κατόπιν την φθοράν των αντικειμένων τουτων!

Αλλά το πάντων δυσκολώτατον ήτο ή ταφή των πτωμάτων. Ουτε άμαξία ούτε προσωπικόν έπαρκές διά την έκνήμιον ταύτην ύπηρεσίαν εύρίσκετο. Τα πτώματα των θνησκόντων άπετίθεντο εις την αὐλήν γυμνά· επειδή δε οι θανόντες άνήλθον εις έκαστον πενήτηκοντα άνδρας, άπετελέσθη εξ αὐτῶν πυρκαῖς ειδεχθῆς πτωμάτων, κναυνομελάνων με τους χαρακτήρας σύνοστραμμένα εκ τής φοβεράς άγωνίας. Επειδή και μετ' θάνατον τα πτώματα των χολεριώντων πάσχουσιν άκόμη συνολκάς και σπασμούς, ολόκληρος ή άποπρῶπαιος έκείνη των πτωμάτων στίβας έκλονίζετο εξ αιφνιδίων τιναγμών, και το θεάμα τουτο το φρικώδες επαύγων το αίμα. Μετ' πολλῆς δυσκολίας ήδυνήθη να εύρη ή διευθυντής ζευγίτας τινάς άπομεινάντας

εις τον στρατόνα, οτινες μετ' πολλά εδέχθησαν να μετακομίζωσι δι' ενός άμαξίου εκ διαλειμμάτων τα πτώματα εις το νεκροταφεϊον.

Οι νοσοκομοί κατ' αρχάς ειχον καταληφθή υπό τρόμου και έφοβούντο να εγγίωσι τους ασθενείς. Κατόπιν όμως διά τής έξεως ευνείθεισαν επί τουτου, ώστε μόλις εκνεύτο κλίνη τις εκ του θανάτου του χολεριώντος, και παραυτα ή νοσοκομος κατακόπος εκ τής άυπνίας έρίπτετο επ' αὐτῆς και άπεκοιμάτο. Βραδύτερον ότε το άρχηγεϊον του στρατοῦ τής κατοχῆς παρεχώρησεν εις το νοσοκομείον δέκα έμπείρους Γάλλους νοσοκομους, ή ύπηρεσία τής νοσηλείας εξετελέετο κανονικώτερον. Ο ύπουργός των στρατιωτικῶν στρατηγός Καλλέργης έπεμψεν ευχαριστήρια προς τον ναύαρχον Barbier de Tinan άρχηγόν του στρατοῦ τής κατοχῆς διά την άποστολήν των νοσοκόμων τουτων, προς ένα έκαστον των όποιων ή κυβέρνησις έδώρησε μετ' την πύσιν τής επιδημίας χρυσούν άρολόγιον. X. ANNINOZ

Επειτα το τίμας.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΗΜΕΤΕΡΟΥ ΠΛΑΝΗΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

Επί πολλούς αιώνας ένομιζετο ή γῆ ακίνητος, εν τῷ κέντρῳ του παρτις ύπαρροσα, πέραξ ή αὐτῆς κινουμένουσ την σελήνην, τον ήλιον, τους διαφόρους πλανήτας και τέλος την τους άπλανεις άστέρας φέρουσαν κρυσταλλίνην σφαιραν. Το άστρονομικόν τουτο σύστημα υπό του Πτολεμαίου κυρίως ιδρυθέν, διετηρήθη επί τουτου χρόνον, διότι ύπεστηρίζετο υπό τής αυθεντίας τής άριστοτελικῆς φιλοσοφίας και υπό τής έκκλησίας. Πρώτος δ' ή τολμήσας να κρημίση το σύστημα τουτο είνε ή Νικόλαος Κοπέρνικος, γεννηθείς εν Θόρνη (Thorn) τῇ 19η Φεβρουαρίου 1474 και άποθανών ως έπίσκοπος εν Φραουενβούργῃ κατά τα μέσα του Μαΐου του 1543. Ο μέγας ούτος άνήρ διά τολμηράς χειρῶς συνέτριψε τας κρυσταλλίνας του Πτολεμαίου σφαιρας και διέρρηξε τους επικύκλους αὐτοῦ. Πρῶ πάντος δε διά του νέου αὐτοῦ άστρονομικου συστήματος τον μεν ήλιον διέταξε να μένη ακίνητος εν τῷ κέντρῳ του κόσμου, την δε γῆν λαβῶν εκ τής ήσυχίας αὐτῆς εξεσφενδόνισεν εις τα κύματα του αϊθέρος, όπως μετ' των άλλων πλανητῶν περιφέρηται περίεξ του ήλιου διαγράφουσα κυκλικάς τροχιάς.

Η άνάπτυξις τουτουτο άστρονομικου συστήματος κατά την εποχήν εκείνην τής ιεροκρατίας, ήτο πράξις λίαν επικίνδυνος και τολμηρά, διότι πλείστοι, και προ πάντων κληρικῶφρονες, ήσαν οι τά εναντία φρονούντες. Καί μ' όλα ταῦτα έπειδή ή άλήθεια ουδέποτε δύναται να ύποκύψη εις την βίαν και να καλυφθῇ, ή διδασκαλία του Κοπέρνικου μάγλην εύρεν ύποσπέρειν και έχρησίμευσεν ως βά-

Ελληνες φιλόσοφοι, ως ή Φιλόλαος και ή Αρίστεργος, έδῶξαν ότι ή γῆ κινείται πρῶ τον ήλιον, ή γῆμή όμως αὐτῶν επί πολλούς αιώνας ήληρομνήθη.

εις της γλας αστρονομίας, ήτις όμως εισέτι βασιλείω των νόμων των ιδιότητων τας διαφόρους των ουρανίων σωμάτων κινήσεις. Η περί των άξονα ημερησία της γης κινήσις, ή περί των ήλιου έτησία αυτής μετά της σελήνης περιφορά, και τέλος αι κατά σειράν περί τον ήλιον κινήσεις των έπιλοιπων πλανητών ήσαν τό περιεχόμενον της κοπερνικείου διδασκαλίας. Άλλά κατά τον Κοπερνικόν τό σχήμα των υπό της γης και των έπιλοιπων πλανητών διαγραφόμενον τροχιών ήτο κυκλικόν, όπερ και εις αυτόν τον έδιον έφερε δυσκολίας τινάς προς εξήγησιν της παρατηρούμενης επί εκάστου πλανήτου άνισοταχούς κινήσεως.

Και βεβαίως δεν ήτο δυνατόν να μένη άτελες τό αστρονομικόν τούτο σύστημα, άλλ' έπρεπε να λάβη την προσήκουσαν αυτό τελειότητα, άφού έγέγοντο έπαρκείς αστρονομικαί παρατηρήσεις και ανακαλύψεις. Και πράγματι εν καταλλήλω έποχή ένεφανίσθη εν τω κόσμω ο Κέπλερος, ο άληθής ούτος του ουρανού νομοθέτης! Ο μεγαλοφυής ούτος άνήρ 73 έτη μετά τον θάνατον του Κοπερνίκου (περί τό 1616) συνέταξε και έδημοσίευσε τους τρεις αυτού άθανάτους περί του κόσμου νόμους, δι' ών κατέστη τελειότερον τό κοπερνικειον σύστημα. Και ο ίδιος πρώτος των νόμων αυτού διδάσκει ότι, «οι πλανήται κινούμενοι περί τον ήλιον διαγράφουσιν κλειψίσεις, και ουχι κυκλικάς περιφερείας, πών μίαν των έστιών κατέχει ο ήλιος». Ο δε δεύτερος των νόμων ότι «ή έπιβατική ακτίς εκάστης των έλλειψεων τούτων, δηλ. ή από του ήλιου προς τινα πλανήτην φερόμενη γραμμή, διαγράφει εις ίσους χρόνους ίσας έπιφανείας». Διά του ούσιωδεστάτου τούτου νόμου ο αστρονόμος δύναται δι' ύπολογισμού να προσδιορίξη εν δεδομένω τίνι χρόνω την θέσιν εκάστου πλανήτητος. Και τέλος ο τρίτος νόμος διδάσκει ότι «τα τετράγωνα των χρόνων της περί τον ήλιον περιφοράς δύο διαφόρων πλανητών έχουσι προς έλληλα, εν λόγον έχουσι οι κύβοι των άριθμών των έκφραζόντων την μέσην από του ήλιου απόστασιν αυτών πλανητών». Διά του τελευταίου τούτου νόμου εξηγείται ή προς άλλήλους άλληλουχία των διαφόρων πλανητών και ότι ή ταχύτης, μεθ' ής κινείται εκάστος πλανήτης περί τον ήλιον εινε άνισοταχής, ήτοι ταχύτερον μεν κινείται ο πλανήτης όσω πλησιάζει προς τον ήλιον, βραδύτερον δε όσω απομακρύνεται αυτού. Ωστε κατά τον νόμον τούτον εινε δυνατόν εκ του χρόνου, εν πλανήτη τις διαπείρα όπως διατρέξη μέροςτι της τροχιάς του να εύρεθη δι' ύπολογισμού ή από του ήλιου απόστασις αυτού.

1. Ο Ιωάννης Κέπλερος γεννήθη τη 27η Δεκεμβρίου 1571 πλησίον της πόλεως Weil εν Βυρτεμβέργη, απέθανε δε μετά πολυκύμαντον βίον εν Ρεγμούνδωρη τη 15 Νοεμβρίου 1630.

2. Έστω π: γ. Α. ο χρόνος μίας περί τον ήλιον περιφοράς της γης (τό γήϊνον έτος) και α ή μέση αυτής από του ήλιου απόστασις προσέτι Β ο χρόνος μίας περί τον ήλιον περιφοράς της Αφροδίτης και β ή μέση αυτής από του ήλιου απόστασις, έχομεν Α²: Β²=α³: β³.

Και ο μεν Κοπερνικος συνέτριψε τον χρυστάλλινον του Πτολεμαίου ουρανών, εκσπενδογίσας την γην εις τό άχανές, ο δε Κέπλερος έδωκεν εις τους κόσμους τούτους τους νόμους τους ιδιόνοτάς τας κινήσεις αυτών, ή δύναμις όμως εκείνη ήτις φέρει τους κόσμους τούτους και κρατεί συνδεμένους μετά του κεντρικού σώματος, μετά του ήλιου, έμενε εισέτι άγνωστος. Ο μεγαλοφυής δε Νεύτων¹ εινε εκείνος, όστις επί των νόμων τούτων έθεσε την σφραγίδα της αιωνιότητος, ανακαλύψας την μυστηριώδη εκείνη άρχικην δύναμιν, εξ ής οι αιώνιοι και θειοι ούτοι νόμοι επήγασαν. Καλέσας δε την δύναμιν ταύτην βαρύτητα, έσημάτισε γενικόν του συμπαντος νόμον, συνδέσας ούτω τον ουρανόν μετά της γης δια δεσμού αιωνίου και άδιάρρηκτου. Ο γενικός ούτος περί βαρύτητος του Νεύτωνος νόμος συνταχθείς 70 περίπου έτη μετά την σύνταξιν των νόμων του Κεπλερου, διδάσκει ότι «παν ύλικόν σώμα έξασκει επί παντός έτέρου ύλικού σώματος έλκτικήν δύναμιν, ής ή έντασις εινε κατ' εύθύν μεν λόγον της μάζης του έλκοντος σώματος εν άντιπεπονηθεί δε του τετραγώνου της απόστασεως αυτού». Οι πλανήται λοιπόν κατά τον νόμον τούτον καταπίπτουσι προς τον ήλιον, όπως καταπίπτει προς την γην τό εκ της μηλέας αποκοπτόμενον μηλον ή ο ελεύθερος άφελθείς λίθος. Ο αυτός νόμος όστις διευθύνει την προς την γην κατάπτωσιν του λίθου, ο αυτός διευθύνει και τας περί τον ήλιον κινήσεις των διαφόρων πλανητών. Τούτο εινε ή κυρία έννοια του νευτωνείου νόμου, όστις παρέχει εις τον αστρονόμον την κλειδα του άπειρου ουρανού και τό δικαίωμα να μεταφέρη τας γήϊνους αυτού γνώσεις εις τας άπειρα του άχανούς βάθη.

Ουδεις δε νόμος επέφερε τσαούτως ανατροπές και άλλιοισεις, συγχρόνως δε και άσφαλείαν μεγίστην, όσην ο περί βαρύτητος του Νεύτωνος νόμος. Ο Κοπερνικος έτάραξε μόνον την ήσυχίαν της άκινήτου θεωρουμένης γης, ο Νεύτων όμως εξεθρόνισε και αυτόν τον κολοσσιατόν ήλιον εκ της νομιζομένης αυτού ήρεμίας, και εκτος ούτος δεν θεωρείται ως ο άπόλυτος και ακίνητος κυρίαρχος του ήμετέρου πλανητικού συστήματος, κρατών περί έαυτον δεδεδεμένους δια των άλλωσεων της βαρύτητος τους διαφόρους πλανήτας, άλλ' ότι και ούτος υπόκειται εις τον αυτόν της βαρύτητος γενικόν νόμον, και διά

1. Ο Ισαάκ Νεύτων (Isaac Newton) γεννήθη τη 25η Δεκεμβρίου 1642 εν Woolsthorpe πλησίον της Grantham Lincolnshire (Άγγλια). Σπουδάζας εν τω πανεπιστημίω της Κανταβερβίγιας τας μαθηματικά, έπεδόθη εις την σπουδην της πτώσεως των σωμάτων. Τη 1669 διορίσθη καθηγητής εν τω αθθ πανεπιστημίω, και μετά δύο έτη έδημοσίευσε τας περί του ήλιακού φωτός έρευνας του. Γνωστός δε ήδη γενομένου δια των εργασιών του Ρίσαρντ του μεγέθους της γης, επανάλαβε τας περί Ελλείψεως έρευνας αυτού τη 1682 και μετά πέντε έτη έδημοσίευσε τό θανάτων σύγγραμμα «Philosophiae naturalis principia mathematica», όπερ στήριζόμενον επί των νόμων της Ελλείψεως, έμπεριέχει τας βάσεις της νεωτέρας αστρονομίας. Απέθανε δε ο Νεύτων τη 31η Μαρτίου 1727, εις ηλικίαν 85 έτων.

τούτο ού μόνον έλκει, αλλά και έλκεται υπό διαφόρων άλλων σωμάτων, εκτός του ήμετέρου πλανητικού συστήματος κειμένων, και υπ' αυτών μάλιστα των ιδίων αυτού πλανητών! και διαγράφει εντός του άχανούς πελωρίαν τροχιάν, μετά μεγίστης κινουμένης ταχύτητος. Μένει δε πάντοτε ο ήλιος ο κυρίαρχος του πλανητικού ήμων συστήματος, διότι ένεκεν της κολοσσιαίας αυτού μάζης, φέρει εν έαυτφ τό κεντροβαρές του όλου πλανητικ. συστήματος.

Ούτω προϊόντας του χρόνου οι τρεις ούτοι άνδρες ήδυνήθησαν να θέσωσι τας βάσεις της νεωτέρας αστρονομίας. Ουχι ήττον όμως και πλείστοι άλλιοι σοφοί και μεγαλοφυείς άνδρες ως ο Χέρσελος, Αραγώ, Μαιζδερρος και πολλοί άλλιοι συνετέλεσαν προς τελειοποίησιν της τερπνοτάτης ταύτης έπιστήμης και κατέστησαν αυτήν μίαν εκ των εξηκριβωμένων επιστημών. Κατά την νέαν λοιπόν αστρονομίαν δεν εινε μόνη ή γη, ήτις κινουμένη περί τον ήλιον, διαγράφει εντός ενός έτους τροχιάν έλλειψοειδή, ής την μίαν των έστιών κατέχει ο ήλιος, αλλά και όλόκληρος σειρά πολλών άλλων ουρανίων σωμάτων πλανητών, καλούμένων, διάφορον τό μέγεθος έχόντων και εις διαφόρους από του ήλιου εύρισκομένων αποστάσεις. Πάντες ούτοι μετ' άνομοισμόφου κινούμενοι περί τον ήλιον ταχύτητος διαγράφουσι περί τον ήλιον έλλειψοειδεις επίσης τροχιάς, αποτελούντες τό ήμετερον ήλιακόν ή πλανητικόν σύστημα, ούτινος ή διάταξις συντόμως έχει ως εξής.

Ο ήλιος κατέχει τό κέντρον του ήλιακού συστήματος, ούτινος ή μέν μάζα εινε κατά τινάς αστρονόμους 384,936 φορές μείζων της μάζης της γης, ο δε όγκος 1,225,043 φορές μείζων του όγκου της γης! Διατελει δε εισέτι εν τετηκνικία και διαπύρφω καταστάσει περιβεβλημένος επίσης διαπύρφοι άτμόσφαιραν, έμπεριέχουσαν εν άτμοειδή καταστάσει πλείστα σώματα μεταλλικά και άμέταλλα, π. χ. ύδρογόνον, άτμούς οιδήρου κτλ.

Περί την πελωρίαν και έν λιαν ύψηλήν θερμοκρασία εύρισκομένην ταύτην σφαίραν κινουνται οι πλανήται του ήμετέρου πλανητικού συστήματος, ολίγινες διαίρουνται εις τρεις κατηγορίας, ήτοι τους έσωτερικούς πλανήτας, τους τηλεσκοπικούς και τους εξωτερικούς.

Και οι μεν έσωτερικοί πλανήται, τέσσαρες όντες τον αριθμόν, έχουσι περίπου την αυτήν πυκνότητα, εινε μετρίου μεγέθους και περιστρέφονται περί τον άξονά των

1. Η διάμετρος του ήλιου εύρέθη γη προς 185,500 γ. μιλ. έπομένως ο ήλιος αποτελεί τοιαύτην σφαίραν ώστε αν εν τφ κέντρω αυτης θέσωμεν την γην και εις την φυσικήν αυτης απόστασιν την σελήνην, περί την γην άκωλύτως κινουμένην, πάλιν θα μένη χωρίς κενός άχρι της ήλιακής έπιφανείας! εκ πολλών χιλιάδων γεωργ. μιλίων. Εύληπτον, λοιπόν, διατι κατά την έποχην των κυκλικών καυμάτων τσαούτη επί της γης έμκρατεί θερμοότης! διότι όπερ της κεφαλής ήμων κινείται σφαίρα πελωρία διάπυρρος και τετηκνικία, ής ή θερμοκρασία εινε πολλών χιλιάδων κελσίου βαθμών! Εύρισκονται δε δι' ύπολογισμού ότι τό έμβαδόν του ήλιου εινε 33,700,000,000,000,000 κυβικά γεωργ. μιλία!

μετά της αυτής σχεδόν ταχύτητος και σχετικώς ουχι μεγάλης.

Εκ τούτων ο πλησιέστατος τφ ήλιφ, ο Έρμης απέχων περί τας 8,000,000 γεωργ. μιλία περίπου από του ήλιου, έχει διάμετρον 644 γεωργ. μιλίων, ήτοι έπιφανείαν 1,300,000 τετραγωνικών μιλίων, ίσην δηλ. περίπου προς τό έμβαδόν της Αφροίτης και Αμερικης όμοι λαμβανόμενων. Και την μεν περί τον ήλιον περιφοράν αυτού τελειεί ο Έρμης εντός 87 ημερών, 23 ώραν, 15 πρώτων και 44 δευτέρων λεπτών, την δε περί τον άξονα περιστροφήν αυτού εντός 24 ώραν και 5 πρώτων λεπτών, έχων μέσην πυκνότητα 1,6, της γήϊνης πυκνότητος ίσον προς 1,0 λαμβανόμενης! εκ τούτου εξαγεται ότι ο πλανήτης ούτος έχει βάρος τόσον όσον ήθελεν έχει ίσοόμοιο σφαίρα αποτελούμενη εκ χυτού σιδήρου.

Μετά τον Έρμη κινείται επίσης εις έλλειψοειδή τροχιάν τό γνωστόν της πρώιας ή της έσπερας ώρατον άστρον, ή λαμπρά Αφροδίτη, τοσοϋτον δια την καλλονήν αυτής εξυμνηθείσα υπό των ποιητών. Απέχουσα αυτή εκ του ήλιου περί τας 15,000,000 γεωργ. μιλία, διαγράφει την μεν περί τον ήλιον τροχιάν αυτής εντός 224 ημερών, 16 ώραν, 49 πρώτων λεπτών και 8 δευτέρων, τελειεί δε την περί τον άξονα αυτης περιστροφήν εντός 23 ώραν, 21 πρώτων λεπτών και 19 δευτέρων. Διά καταμετρήσεων δε και ύπολογισμών εύρέθη ή μεν διάμετρος αυτής 1650 γεωργ. μιλία, ή δε μέση αυτής πυκνότης 16/17 της μέσης της γης πυκνότητος! έπομένως ή Αφροδίτη ειναι σφαίρα κατά τι μικροτέρα και άραιότερη της γης. Επειδή δε ή τροχιά του πλανήτου τούτου περιβάλλεται υπό της γήϊνης τροχιάς, δια τούτο ούτος ότε μεν πλησιάζει πολύ προς την γην, απέχων μόλις περί τας 5,000,000 γ. μιλίων, άλλοτε δε διασταται αυτής ύπερ και πλείστα άλλα φαινόμενα, όποια και επί της γης παρατηρούνται! φαίνεται δε ότι δεν στερείται και δορυφόρου, αναλόγου υπό δορυφόρου, αναλόγου προς την ήμετέραν σελήνην, τό βέβαιον όμως εινε ότι περιβάλλεται υπό άτμοσφαιρας και επί της έπιφανείας αυτής φέρει όρη ύψηλά. Τέλος αναφέρομεν ότι δια των ένώπιον του ήλιακού δίσκου εκάστοτε διόδων του πλανήτου τούτου ήδυνήθη ο άνθρωπος άκριθέστερον να ύπολογισή την από του ήλιου απόστασιν της γης, και ούτω να εύρη μετρον άκριβές, δι' ου εύχερέστερον να καταμετρή τους ουρανίους χώρους.

Μετά την Αφροδίτην εις απόστασιν 19,900,000 γ. μιλίων! ως έγγιστα κινείται εις έλλειψοειδή επίσης τροχιάν ο ήμετερος πλανήτης, ή γη, διαγράφουσα την τροχιάν αυτής εντός ενός έτους. Εινε δε

1. Την εκ του ήλιου απόστασιν τό φως διατρέχει εντός 8 πρώτων και 18 δευτέρων λεπτών, ο δε ήχος εις 15 έτη. Η μέση δε περί τον ήλιον ταχύτης της γης εινε 30 χιλιάδοιμα, κατά παν δεύτερον της ώρας λεπτών, ώστε ή ταχύτης της γης εινε 60κις μείζων της ταχύτητος σφαιρας τηλεδούλου.

ή γη σώμα σφαιροειδές, δηλ. πεπλατυσμένη μεν κατά τους πόλους, έξωγκωμένη δε περί τον ίσημερινόν, όπως και πάντες οι άλλιοι πλανήται και αυτός ο ήλιος. Η διάμετρος αυτής έχει μέγεθος 1715. κατά μέσον όρον γεωργ. μιλίων, ώστε τον ίσημερινόν αυτής, έχοντα μήκος 5400 γεωργ. μιλίων άνθρωπος βαδίζων με σύνθετες βήματα χωρίς να αναπαυθή χρειάζεται εν έτος όπως τον διέλθη. Έγένετο δε γνωστόν εκ των άχρι τούδε της γεωλογίας έρευνών, ότι ή γη έχουσα πυκνότητα 5,6, εινε κατά πάσαν πιθανότητα μόνον κατ' έπιπολήν στερεά, περιβεβλημένη στερεόν τινα φλοιόν, τό έσωτερικόν δ' αυτής διατελει εισέτι εν διαπύρφω και τετηκνικία καταστάσει, εν τφ όποιφ πάντα τας σώματα, και αυτά τας δύσσηκτα, εύρισκόνται τετηκνικία και διάπυρφα. Όμοιος δε κατά πάσαν πιθανότητα και άλλιοι των έσωτερικών πλανητών διατελουσιν εν όμοία καταστάσει, καθώς και αυτή ή σελήνη, ήτις εινε ο δορυφόρος του ήμετέρου πλανήτου απέχουσα μεν ήμων 50,000 γεωργ. μιλία κατά μέσον όρον, έχουσα δε διάμετρον μόλις 454 γ. μιλίων.

Τέλος εις απόστασιν 30 εκατομμυρίων μιλίων περίπου από του ήλιου κινείται ο άπώτατος των έσωτερικών πλανητών, ο έρυθρός Άρης, ούτινος ή μεν διάμετρος εινε 900 μιλίων, έπομένως πολύ μικροτέρα της γήϊνης, ή δε μέση πυκνότης 7/10 της μέσης της γης πυκνότητος. Τελειεί δε την μεν περί τον ήλιον περιφοράν αυτού εντός ενός έτους, 321 ημερών, 17 ώραν, 30 πρώτων και 41 δευτέρων λεπτών, την δε περί τον άξονα περιστροφήν αυτού εντός 24 ώραν, 37 πρώτων και 22 δευτέρων λεπτών. Ο Άρης, εινε ο μόνος πλανήτης περί του ποιου του όποιου πλείστα γνωρίζομεν, διότι εύρέθη ότι έχει όρη και θαλάσσας, επί των πόλων δ' αυτού παρατηρούνται πάγοι όπως και επί της γης, και πλείστα άλλα φαινόμενα, όποια και επί της γης παρατηρούνται! φαίνεται δε ότι δεν στερείται και δορυφόρου, αναλόγου προς την ήμετέραν σελήνην.

Μετά τους τέσσαρας τούτους έσωτερικούς πλανήτας ύπάρχει ζώνη πλάτους 30 περίπου εκατομμυρίων μιλίων, ής ή μεν έσωτερική διάμετρος απέχει από του ήλιου 44 εκατομ. μιλίων ή δε έξωτερική περί τας 71 περίπου εκατομμύρια μιλίων, εντός της όποιας κατά λίαν εκκεντρικας και περιπελεγμένας τροχιάς κινείται κληθώς πλανητών!, των πλείστων σιμκρών και δια του τηλεσκοπίου μόνον όρατών, ους τούτου ένεκεν και τηλεσκοπικούς έκαλεσαν πλανήτας. Τούτων οι πλείστοι εινε λίαν μικροί και ή διάμετρος αυτών εινε ολίγων τινών γεωγραφικών μιλίων, ώστε ή έπιφανεια αυτών μόλις ύπερβαίνει τό έμβαδόν βασιλείων τινών της Ευρώπης. Διά τούτο και τινες έθεώρησαν τους πλανήτας τούτους ως θραύσματα έτέρου τινός πλανήτου μεγάλου, κατασυντριβέντος υπό τινος φυσικής αίτίας.

Τέλος μετά τους πλανήτας τούτους κινούνται περίξ του ήλιου κατά έλλειψοειδών. Κατά τό 1881 ήσαν γνωστοί 220 πλανήται.

ειδεις επίσης τροχιάς τέσσαρες, έτεροι πλανήται, οι έξωτερικοί, γιγαντιαίοι έχοντες μέγεθος, μικράν σχετικώς πυκνότητα και περιστρεφόμενοι περί τον άξονά των ταχύτερον των έσωτερικών! εινε δε κατά σειράν οι εξής:

Πρώτος εινε ο μεγαλοπρεπής Ζεύς μετά των τεσσάρων αυτού δορυφόρων, απέχων εκ του ήλιου 107,000,000 γ. μιλία! εινε δε ο μέγιστος των πλανητών του ήμετέρου πλανητικού συστήματος! τελών την μεν περί τον ήλιον περιφοράν αυτού εντός 11 έτων, 314 ημερών, 20 ώραν, ένός πρώτων και 8 1/2 δευτέρων λεπτών, την δε περί άξονα περιστροφήν αυτού εντός 9 ώραν, 55 πρώτων και 26 δευτέρων λεπτών, ώστε τό ημερονύκτιον του Διός εινε λίαν βραχυχρόνιον. Έκ τινων δε παρατηρήσεων πείθονται οι αστρονόμοι, ότι ο πλανήτης ούτος δεν εινε έντελώς έτερόφωτον σώμα, άλλ' ότι και εξ έαυτου αποπέμπει ποσότητα τινά φωτός φαίνεται λοιπόν, ότι ο Ζεύς διατελει εισέτι εν τετηκνικία και διαπύρφω καταστάσει, όπως ποτέ και ο ήμετερος πλανήτης. Έγένετο δε δυνατόν δια των συνθέστατα γινόμενων εκλείψεων των δορυφόρων του πλανήτου τούτου να όρισθη και ή ταχύτης του φωτός, και να εύρεθη ότι εντός ενός της ώρας δεύτερου λεπτού διατρέχει τό φως 77,000 λέυγας.

Μετά τον Δία εις απόστασιν 197,000,000 μιλίων περίπου από του ήλιου κινείται ο παράδοξος Κρόνος, παρακολουθούμενος ού μόνον υπό οκτώ δορυφόρων, αλλά και υπό δύο συγκεντρικών δακτυλίων λεπτών, ελευθέρως ύπερ των ίσημερινών της κεντρικής σφαιρας αιώρουμένων και κινουμένων εκ δυσμών προς ανατολάς όπως και ή κεντρική σφαίρα! Ο παράδοξος ούτος πλανήτης, ούτινος τό κράτος έκτεινεται μέχρις απόστασεως 1,000,000 μιλίων, έχων διάμετρον 15,600 γ. μιλίων, εινε κατά 735 μεν φορές όγκωδέστερος της γης, κατά 103 δε φορές βαρύτερος αυτής, ώστε δι' ύπολογισμού εύρισκεται ότι ή μέση του Κρόνου πυκνότης ειναι μικροτέρα και αυτής της του άπειστα μένου υδατος, ήτοι ίση περίπου προς 0,75. Ο Κρόνος περιβεβλημένος όπως και ο Ζεύς πυκνήν άτμόσφαιραν τελειεί την μεν περί τον ήλιον περιφοράν αυτού εντός 29 1/2 περίπου έτων 10 ώραν, 29 πρώτων και 17 δευτέρων λεπτών.

Συνοδευεται δε ο Κρόνος ως έρεβθη, υπό 1. Ο μεν όγκος του Διός εινε 1289 φορές μείζων του όγκου της γης, τό δε βάρος αυτού 343 φορές μείζων του της γης, τούτο δε διότι ο Ζεύς αποτελείται εξ ύλης πολύ άραιότερας της γήϊνης.

2. Η εκ της έπιφανείας της κεντρικής σφαιρας απόστασις της έσωτερικής των δακτυλίων περιφέρειας εινε 4,400 περίπου γ. μιλία, τό πλάτος δε και των δύο όμοι δακτυλίων εινε 6175 γεωγ. μιλία. Κατά την θεωρίαν του Ηινέ φαίνεται ότι οι δακτύλιοι ούτοι εινε συσσωματώμα μορίων στερεών, χωρισμένων δια κενών διαστημάτων, σχετικώς μεγάλων ως προς τό μέγεθος των μορίων. Τούτο συμφωνεί περίπου προς τό υπό του Κασσίνι βρήθέν, ότι οι δακτύλιοι του Κρόνου εινε συσσωματώμα μικρών δορυφόρων κειμένων επί του αυτού περίπου επιπέδου.

θαίνα έδωκα ύπόσχεσι τής γυναίκας του να του βάλω ένα προσκέφαλο κάτω από τὸ κεφάλι του.

Μὰ οἱ νεκροφόροι βιαζόντουσαν, έχωσαν κάτω από τὸ κεφάλι μου τὸ μαξιλάρι σπρώχνοντάς με. Ένας ἀπ' αὐτοὺς ζητοῦσε παντοῦ τὸ σφυρί με βλασφημίας. Τὸ εἶχαν ξεχάσει κάτω καὶ κατέβηκε νὰ τὸ πάρῃ. Έβαλαν τὸ σκέπασμα καὶ ἔλο μου τὸ κορμί τραντάχθηκε ὅταν τὸ σφυρί έμπηξε με δύο δυνατὰ κτυπήματα τὸ πρῶτο καρφί. Έτελειώσε, τὴν ἄφωνα πλειὰ τὴν ζωὴ γιὰ πάντα. Τ' ἄλλα καρφιά έμβήκαν ένα ένα ἐνῶ τὸ σφυρί βροντοῦσε ἀπὸ πάνω. Σὰν νὰ ἐκάρφωναν καμμιά κἄσα ἴπωρικὰ γιὰ νὰ τὴν στείλουν κάπου! Ἀπὸ τότε κάθε φωνὴ μοῦ έρχότανε πειὸ ἀδύνατη καὶ παραξένη. Ὁ τελευταῖος λόγος ποῦ έφθασε ἔς τ' αὐτιά μου μέσα ἔς αὐτὴ τὴν κάμαρα ἦτανε τής Κακάβαινας.

— Καταιβήτε σιγά, καὶ μὴν ἀκουμπάτε ἔς τὸ ξύλο τής δευτέρας σκάλας γιὰτὶ δὲν βαστᾶ πλειὰ.

Μ' ἐσήκωσαν μοῦ φαινότανε σὰν νὰ ἐκυλιώμουν μέσα σὲ φουσκωμένη θάλασσα. Μὰ ἀπὸ κείνη τὴ στιγμή τὸ μυαλό μου ἐθόλωσε. Ὡς τόσο θυμοῦμαι, πῶς φρόντιζα νὰ νοιώσω ἀπὸ τί δρόμους έπερνούσαμε γιὰ νὰ πάμε ἔς τὸ νεκροταφεῖο.

Τὸ ἀμάξι δταν έπερνούσε ἀπὸ κακοὺς δρόμους μ' έκουνοῦσε καὶ μ' ἐτίναζε μέσα ἔς τὸ νεκροκρεβάτι μου. Τριγύρω μου αἱ ἀμάξαι ποῦ έτρεχαν, αἱ φωναὶ τῶν διαβατῶν έκαμαν μιὰ ὀχλόβῃ καὶ τὴν ἀκουα μέσα ἀπὸ τὸ βύθος μου. Εἰς τὴν ἀρχὴ ἐκαταλάβαινα καλὰ πῶς μ' ἐπήγαιναν. Έπειτα ἐσταθήκαμε, με κατέβασαν ἀπὸ τ' ἀμάξι καὶ ἐνόησα ὅτι έμβήκαμε σὲ ἐκκλησιά. Μὰ ὅταν μ' έβαλαν πάλι ἔς τ' ἀμάξι δὲν ένοιωθα πλειὰ ἀπὸ τί δρόμους περνούσαμε. Ἀπὸ τὸ κτύπημα μιᾶς καμπάνας ἐκατάλαβα ὅτι έπερνούσαμε σιμὰ ἀπὸ ἐκκλησιά. Ἀπὸ τὸ ἦσυχο κύλισμα τοῦ ἀμαξιοῦ ἐκατάλαβα ὅτι εἶχε βγῆ ἐξω ἀπὸ τὸ Παρίσι κ' εὑρισκόμασθε ἔς τὸ δρόμο τοῦ νεκροταφείου.

Έσταθήκαμε μ' ἐβγαλαν ἀπὸ τ' ἀμάξι. Δὲν ἀκουα πλέον κανένα θόρυβον, νόμιζα ὅτι βρίσκουμαι σ' ἕνα ἐρημότοπο κάτω ἀπὸ τὰ δένδρα, με πολὺ οὐρανὸ πάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι μου. Δίχως ἄλλο μερικὸ θὰ ἤλθαν ἔς τὴν κηδεῖα μου, οἱ νοικητόροι τοῦ ξενοδοχείου. ὅπου εἶχα κονέψει, ὁ Σίμος καὶ ἄλλοι, γιὰτὶ οἱ ψιθυρισμοὶ τῶν έφθαναν ἔως σ' ἐμένα. Έξαφνα ένοιωσα πῶς μ' έχωναν βαθεῖα ἐνῶ τὰ σχοινιά τριβόντουσαν σὰν δοξάρι ἔσταις κώχαις τοῦ νεκροκρεβάτου. Τώρα πλειὰ ἐτελειώσε διὰ πάντα. Ένα κτύπον τρομερὸν, σὰν βρόντο κανονιοῦ, ένοιωσα λίγο ἀριστερὰ ἀπὸ τὸ κεφάλι μου. Έρριξαν χῶμα γιὰ νὰ γεμίσουν τὸν τάφο. Δεύτερος κτύπος μ' εὑρῆκε ἔς τὰ πόδια. Ὁ τρίτος δυνατώτερος ἐπάνω ἔς τὴν κοιτιά. Καὶ λιγοθύμησα!

Πῶσαν καιρὸ έμείνα ἔτσι; δὲν εἰμπορῶ

1. Ὡς γνωστὸν ἀλλαγὸς ὁ νεκρὸς δὲν κηδεύεται ἀκαλύπτως ὡς παρ' ἡμῖν ἀλλὰ κλεισμένος ἐντὸς τοῦ φερέτρου.

νὰ τὸ εἰπῶ. Δὲν ένοιωθα, δὲν ἐζούσα. Λίγο λίγο, ἀρχισὰ νάρχωμαι ἔς τὸν ἐξυτό μου. Έκοιμώμουν καὶ πάλι μὰ ἀρχισα νὰ νὰ βλέπω ὄνειρα. Μέσα εἰς τὸ μαῦρο βᾶθος ποῦ ἤμουν χωμένος μ' ἐπιάσε ἡ μόρα. Καὶ αὐτὸ τὸ τρομερὸ ὄνειρο ἦτανε πολὺ παραξένο καὶ τῶγα ἰδεῖ πολλαὶς φοραὶς ὡς τότε με ἀνοιχτὰ μάτια, γιὰτὶ με τὸ φόβο ποῦ εἶχα νὰ πεθάνω ὄλο μεγάλα δυστυχήματα καὶ καταστροφαὶς εἶχα ἔς τὸ νοῦ μου.

Έβλεπα λοιπὸν ἔς τὸνεῖρό μου, πῶς ἡ γυναίκα μου κάπου μ' ἐπερίμενε, ἔς τὸ χωριό μας θαρρῶ, καὶ πῶς έμβήκα ἔς τὸ σιδηρόδρομο γιὰ νὰ πάγω νὰ τὴν εὔρω. Ἐνῶ έπερνούσαμε ἀπὸ ἕνα δρόμο καμωμένο κάτω ἀπὸ τὴ γῆ ἔξαφνα ένας μεγάλος κρότος ἀκούσθηκε καὶ κάτι ἐκυλλιότανε ὅσν νὰ πέφτουν ἀστροπελέκια. Ὁ θόλος τοῦ μακρουαριοῦ γκρεμίσθηκε καὶ ἀπὸ ταις δύο μεριαῖς. Μὰ ἡ πέτρας δὲν μᾶς ἐπλάκωσαν, τὰ βαγόνια μας έμειναν ἀπείρακτα, μὰ ἤμασθε σὰ ἔστὴ μέση ἐνὸς βουνοῦ, τοιχισμένοι ἀπὸ δῶ κι' ἀπὸ κεί θεόρατα κοτρόνια καὶ μεγάλους βράχους. Τότε μᾶς ἐπιάσε μιὰ φοικτὴ ἀγωνία. Ἀπὸ πουθενὰ δὲν περιμέναμε βοήθεια. Έπρεπε μόνοι μας ν' ἀνοίξωμε δρόμο μέσα ἀπὸ τὰ χαλάσματα ἐκεῖνα μὰ ἡ δουλειὰ αὐτὴ ἤθελε μεγάλη προσοχή, δυναταὶς μηχαναὶς. ἤμασθε φυλακισμένοι ὅσν μέσα σ' ἕνα ὑπόγειο δίχως θύρα. Ὅλοι μας θὰ πεθαίναμε ἐκεῖ κάτω καὶ σὲ λίγο.

Πολλαὶς φοραὶς, τὸ ξαναλέγω, εἶχα βάλει με τὸν νοῦ μου τί θὰ γινότανε σὲ μιὰ τέτοια περίστασι. Ἦτανε ὅσν δράμα ποῦ τὸ ἄλλαζα ὅπως ἤθελα. Εἶχα γιὰ ἠθοποιούς ἀνδραὶς, γυναῖκες, παιδιὰ, περισσότερα ἀπὸ ἕκατὸ πρόσωπα, ἕνα πλῆθος ποῦ μ' ἔκανε κ' εὑρίσκα κάθε λογῆς σκηναὶς. Εἶχαμε κάτι τροφαὶς μες ἔς τὰ βαγόνια μὰ ἐτελειώσαν γρήγορα καὶ οἱ κακόμοιροι λιμωμένοι, πρὶν νὰ φαγωθοῦν ἀκόμη συναναμεταξύ τους, ἐμάκωναν ὅσν ἀγρία θηρία γιὰ τὸ ὑστερὸν κομμάτι τοῦ ψωμιοῦ. Ένα γέρο ποῦ ψυχομαχοῦσε τὸν ἐδιώχων με ταις γροθιαῖς μιὰ μητέρα πάλαιε με ἀτελεισία γιὰ νὰ φυλάξῃ ταις δύο τρεῖς μπουκιαὶς ποῦ εἶχε κρατημένας γιὰ τὸ παιδί της. Στὸ βαγόνι μου, δύο νεῖοπανδρὸι, ψυχομαχοῦσαν ἀγκαλιασμένοι, καὶ δὲν ἐλπίζανε πλειὰ, καὶ δὲν ἐκουινώντουσαν πλειὰ. Ὁ δρόμος εἰς τὴ μέση ἦτανε ἀδειος, καὶ οἱ ἀνθρωποὶ κατέβαιναν, ὀλογυρνοῦσαν τριγύρω ἔς τὰ βαγόνια, σὰν ἀγρίμια πεινασμένα. Καὶ εἶχαν καταβῆ ἀπὸ ὄλαις ταις θέσεις καὶ ἦσαν ὄλοι ἀνακατεμμένοι. Ένας πολὺ πλούσιος ἔκλαιε ἔς τὴν ἀγκαλιὰ ἐνὸς ἐργατικοῦ καὶ τοῦ μίλουσε σὰν νὰ ἦτανε φίλος του. Ἀπὸ ταις πρῶταις ὥραις ἡ λάμπαις ἐσβυσαν, γιὰτὶ ἐτελειώσε τὸ πετρέλαιό τους ἡ φωτιὰ τής μηχανῆς ἐσβυσε. Ὅταν περνούσαμε ἀπὸ ἕνα βαγόνι σὲ ἄλλο, ἀπλώνουμε τὰ χέρια μας καὶ πηγαίναμε ψυχτὰ γιὰ νὰ μὴ κτυπήσωμε ἔς ταις ρόδαις κ' ἐπηγαίναμε ἔτσι ἔως τὴν ἀμάξα τής μηχανῆς, καὶ τὴν ἐβλέπαμε ἀποκοιμισμένη, δύναμι ἀνωφέλευτη, δίχως φωνὴ καὶ κίνησι ἔς τὸ σκοτάδι. Ἦτανε τρομερὸ πρᾶγμα

αὐτὸς ὁ σιδηρόδρομος ἔτσι τοιχισμένος κάτω ἀπὸ τὴ γῆ, σὰν ζωντανὸς θαμμένος, με τοὺς ἐπιβάταις του ποῦ πεθαίναν ένας ένας.

Έγὼ ἐγυροῦσα ἀπ' ἐδῶ κι' ἀπ' ἐκεῖ, δὲν μοῦ ἔφευγε τίποτε. Οὐρλιάσματα, ἀκούτανε μέσα ἔς ἐκείνη τὴ νυχτιά. Έξαφνα, ένας γείτονας ποῦ δὲν τὸν ἐπερίμενες, ποῦ δὲν τὸν ἐβλεπες ἐπερτ' ἐπάνω σου καὶ σ' ἐκτυποῦσε ἔς τὸν ὤμο. Έμένα περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο μ' ἐβασάνιζε τὸ κρῦο καὶ ὁ ὀλίγος ὁ ἀέρας. Ποτὲ ἔστὴ ζωὴ μου δὲν εἶχα κρῦσσει τόσο. Ένα χιονισμένο πανωφόρι ἐσκέπαζε τοὺς ὤμους μου, μιὰ βαρεῖα ὑγρασία ἐσταζε ἐπάνω ἔς τὸ καύκαλο μου. Καὶ κοντὰ σ' αὐτὰ, ἐπνίγουμεν, μοῦ φαινότανε πῶς ὁ θόλος τοῦ βράχου γκρεμνίζόντανε πάνω ἔς τὸ στήθος μου πῶς ὄλο τὸ βουνὸ με εἶχε ἀποκάτω του καὶ μ' ἐζουλοῦσε. Ὡς τόσο ἀκούσθηκε μιὰ φωνὴ πῶς μπορούμε νὰ γλυτώσωμε. Ὡς τότε, θαρρούσαμε πῶς ἀκούαμε ἀπὸ μακρὰ ἕνα ἀδύνατο κρότο κ' ἐλπίζαμε πῶς δούλευαν γιὰ μᾶς. Μὰ δὲν ἦτανε γραφτὸ νὰ γλυτώσωμε ἀπὸ κεί. Ένας ἀπὸ μᾶς εὑρῆκε σὰν ἕνα τζάκι μέσα ἔς τὸ ὑπόγειο μακρουάρι κ' ἐτρέχαμε ὄλοι, νὰ ἰδοῦμε αὐτὸ τὸ τζάκι τοῦ ἀέρος, αὐτὸ τὸ σωλῆνα, καὶ ψηλὰ ψηλὰ ἔς τὸ στόμα του ἐβλέπαμε ἕνα σημάδι γαλαζιο μικρὸ σὰν ὄστια. Ὁχ! τί χαρὰ μᾶς εἶδνε αὐτὸ τὸ γαλαζιο σημάδι! Ἦτανε ὁ οὐρανός, κ' ἀψηλόναμε, τανυζάμασθε γιὰ νὰ πάρωμε ἀνάσασι. Ένα πρελλὸ ξεφωνητὸ ἐβγαίνε ἀπὸ ὄλα τὰ στόματα: ἐγλυτώσωμε! γλυτώσωμε! καὶ σηκώναμετὰ τρεμουλιαστά μας χέρια πρὸς τὸ μικρὸ γαλαζιο σημάδι. Ἀπὸ τὴν πολλὴ δύναμι αὐτοῦ τοῦ ξεφωνητοῦ ἐξύπνησα. Ποῦ ἤμουν; Βέβαια, μέσα ἔς τὸ ὑπόγειο μακρουάρι τοῦ σιδηρόδρομο. Ἤμουν πλαγιασμένος; Ἐσπλωμένος, κ' ένοιωθα δεξιὰ κι' ἀριστερὰ κάτι ξηρὰ σανίδα ποῦ μ' ἐσφιγγαν τὰ πλευρά μου. Ἐθέλησα νὰ σηκωθῶ, μὰ κτύπησα δυνατὰ τὸ κουφάρι μου. Λοιπὸν ἀπὸ παντοῦ με εἶχε σκεπᾶσει ὁ βράχος; Καὶ τὸ γαλανὸ σημάδι ἐχάθη, δὲν ἐφαινότανε πλειὰ, οὔτε ἀπὸ μακρὰ. Έσαξα, τὰ δόντια μου ἐκτυποῦσαν, με εἶχε πιᾶσει μιὰ δυνατὴ τρεμούλα.

Έξαφνα, με μιὰς θυμήθηκα. Καὶ αἱ τρέχες μου σηκώθηκαν ἀπὸ τὴ φοικη, καὶ ἡ τρομερὴ ἀλήθεια μ' ἐπάγωσε ἀπὸ τὴν κορυφὴ ἔως ἔς τὰ νύχια. Τέλος πάντων ἔπαυσε αὐτὴ ἡ λιγοθυμία ποῦ με εἶχε πιᾶσει καὶ μ' ἐκρατοῦσε τόσον καιρὸ ἀκίνητο, ἀλύγιστο σὰν λείψανο; Ναι, ἐκουινῶμουν, ἐπιᾶνα με τὰ χέρια μου τὰ σανίδια τοῦ νεκροκρεβάτου. Ἀνοίξα τὸ στόμα, κ' ἔσυρα μιὰ φωνὴ, Ἄννιὸ! Ἄννιὸ! Μὰ οὐρλιάσα καὶ ἡ φωνὴ μου μέσα ἔς τὴν κἀσαυτὴ ποῦ ἦτανε ἀπὸ ἔλατο πῆρε μιὰ βραχνιάδα τόσο ἀγρία ποῦ μ' ἐτρόμαξε κ' ἐμένα τὸν ἴδιο. Θεέ μου! ἦταν ἀλήθεια τὸ λοιπὸν; Εἰμποροῦσα νὰ περπατήσω, νὰ φωνάξω πῶς ζῶ, καὶ ἡ φωνὴ δὲν θ' ἀκούστανε καὶ ἤμουν κλεισμένος, περρωμένος μέσα ἔς τὸ χῶμα!

[Έπειτα...]

EMILE ZOLA.